

Okul Öncesi Dönem Çocukların Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi

Oğuz Serdar Kesicioğlu¹

Öz

Araştırmada okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerini ve bu beceriye etki eden etmenlerin ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmış ve araştırma “tarama modeline” uygun olacak şekilde planlanmıştır. Bu araştırma, mevcut durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Giresun ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı on anaokulundan seçilen 152 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan çocuklar rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak için Özdil (2008) tarafından geliştirilen Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği (KPÇÖ) kullanılmıştır. Öğretmen ve aile görüşmelerini yapabilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada okul öncesi dönem çocuklardan nicel veri analizinde, öğretmen ve ailelerden nitel veri analizinde kullanılmak üzere üç farklı paydaştan veri toplanmıştır. Kişilerarası Problem Çözme Ölçeğinden alınan veriler analiz edildikten sonra analiz sonuçlarına göre en düşük puan alan çocuklar belirlenmiştir. Daha sonra bu çocukların sınıf öğretmenleriyle ve aileleriyle derinlemesine bilgi almak için görüşme yapılmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin analizinde içerik analizi, nicel verilerinin analizinde ise ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde elde edilen nicel ve nitel verilerin birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Çocukların televizyon izleme süreleri ve aile yapılarıyla kişilerarası problem çözme becerileri arasında yapılan istatistik analizi sonucunda anlamlılık tespit edildiği görülürken, öğretmen ve ailelerinde çocukların aile yapıları ve televizyon izleme süreleri üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Öğretmenler çocukların kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların gösterdikleri davranış sorunlarına ilişkin görüşlerini saldırganlık, sözel tehdit, paylaşmama, grup etkinliklerine katılmama, ağlama ve anne/babaya bağlılık, aileler ise saldırganlık, sözel tehdit, ağlama ve anne/babaya bağlılık temaları altında ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler

Problem çözme
Kişilerarası
Okul öncesi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 08.04.2014
Kabul Tarihi: 14.11.2014
Elektronik Yayın Tarihi: 15.02.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.3240

¹ Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği ABD, Türkiye, kesiciogluserdar@gmail.com

Giriş

Literatür incelendiğinde problem kavramının birçok tanımı olduğu görülmektedir. Bingham (1998)'a göre problem, bir kişinin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engeldir (Bingham, 1998). Kneeland (2001) ise problemi, bir şeyin olması gerektiği durum ile şu anda olan durum arasındaki fark olarak tanımlarken, Morgan (2000) problemi, temelde bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumu olarak tanımlamaktadır. Problem kavramının birçok tanımı yapılmasına rağmen problemin ortak özellikleri şöyle sıralanmıştır: (1) Problemin karşılaştığı kişi için bir güçlük olması (2) kişinin onu çözmeye ihtiyaç duyması (3) kişinin bu problemle daha önce karşılaşmamış olması, çözümle ilgili bir hazırlığının bulunmamasıdır. Ancak, bu özellikler problem kavramıyla ilgili birtakım sınırlamalara yol açmaktadır. Bu sınırlamalar, bir kez karşılaşıp çözülen durumun sonra tekrar karşılaşıldığında problem olmadığı, bazı kişiler için problem olan bir durumun diğer bazılarına göre problem olmadığı, çözümün aniden ortaya çıkmadığı ve bir çaba gerektirdiğidir (Dağlı, 2004). Problem dendiğin akla ilk gelen matematik alanındaki problemlerdir ancak birey yaşamı boyunca birçok problemle karşılaşır ve bu problemlerin çözümü gerekmektedir (Cüceloğlu, 2003; Koray ve Azar, 2008). Öncelikli olarak bireyler her problemin kendine özgü bir çözümü olduğunu ve çözüme ulaşmak için bazı problem çözme becerilerine sahip olunması gerektiğini bilmelidir (Kahney, 1993). Bu nedenle bireylerin problem çözme becerisine sahip olmaları önemlidir. Problem çözme becerisi, "bir amacımız olup da ona nasıl ulaşacağımızı bilmediğimiz zaman ne yaptığımızdır" şeklinde tanımlanmaktadır (Düzakın, 2004). Karşılaşılan problemlerin çözümleri, problemin türü ve karmaşıklığına bağlı olarak değişir. Problemlerin bazıları mantık yoluyla çözülebilirken, bazı problemler duygusal olgunlukla, bazı problemler ise olaylara yeni bir algılama ile bakılarak çözülebilir. Problemlerin çözülmesindeki ortak nokta amaca ulaşmaya ket vuran engeli ortadan kaldırmaktır (Cüceloğlu, 2003). Problem çözme bir başka deyişle, kişinin isteğine en etkili şekilde ulaşabileceği yolu bulmasına yardımcı olabilecek süreçtir (Bedell ve Lennox, 1997).

Problem çözme sadece yetişkinlerde değil her yaşta görülen bir durumdur. Yaşadığımız dünyanın karmaşıklığı çocukları çözümlenmesi gereken problemlerle sık sık karşı karşıya getirdiğinden dolayı problem çözme öğrenme erken çocukluk eğitiminin en kritik noktasını oluşturmaktadır (Aydoğan, Ömeroğlu, 2003). Çocukların, okul öncesi dönemden itibaren problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi, gerçek yaşama uyum sağlama açısından çok önemlidir. Problemler, çocuklara kendi tarzları ile keşfetme olanağı verirken, yeni kazanılacak davranışlar ile deneyimler arasında bir denge kurulmasına yardımcı olur (Zembat, Unutkan, 2005). Problem çözme becerisi bireyin ve grubun, içinde yaşadığı çevreye uyum sağlamasına yardım eder. Bu nedenle bireyler yaşadıkları çevreye etkin uyum sağlayabilmek için problem çözme öğrenme durumundadır (Senemoğlu, 2005). Problem çözme becerisi, öğrenilebilen bir özelliktir (Güçlü, 2003). Bireyler farkında olmadan kendi kişilikleri, yetiştirilme tarzları ve okulda öğrendikleri ile kendi kişisel problem çözme yöntemlerini geliştirirler (Arnold, 1992). Çocukların problem çözme becerilerinin geliştirilmesi için en önemli yerlerden biride okuldur. Okulda çocukların problem çözme yeteneklerinin artmasını destekleyecek bir öğretim yöntemine yer verilmesi gerekmektedir. Bu sayede okul hayata başarıyla uyum sağlayacak bireyler yetiştirme hedefini gerçekleştirecektir. Bu nedenle eğitimde problem çözme yöntemine yer verilmesi önemlidir. Problem çözme sırasında çocukların gerekli bilgileri toplamasına, bu bilgileri karşılaştırıp değerlendirmesine, bir sonuca varmasına ve sonucu değerlendirmesine yardımcı olmalıdır. Böylece bireyin hayata uyumu kolaylaşacaktır; çünkü çocuk bu yolla hayatta karşılaşacağı problemleri çözme becerisini, cesaretini ve gücünü daha okuldayken kazanmış olacaktır (Sevinç, 2005).

İnsan ilişkileri hem mutluluklarımızın ve mutsuzluklarımızın kaynağıdır. Onun için yaşamda karşılaşılan en yaygın problemlerden birisi de kişilerarası ilişkilerden kaynaklanan problemlerdir. Bu tür problemler kişisel sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olabilir (Eskin, 2009). Kişilerarası problem çözme becerisi, insanların sahip oldukları düşünceleri, inançları, değerleri ya da gereksinimleri arasındaki farklılıklardan doğan problemlerini çözümlerle sosyal ve duygusal uyum sağlamalarına

denir (Pellegrini ve Urbain, 1986). Kişilerarası problem çözme süreci, bireyin karşılaştığı problemlere yeni yollar, yeni çözümler, yeni fikirler üretme sürecidir. Burada önemli olan nokta bireylerin sorunu görmezlikten gelip kaçmak, şiddete başvurmak, saldırgan davranışlar sergilemek gibi geleneksel yöntemler yerine gelişimlerine katkıda bulunacak barışçıl yollarla problemlerine çözümler bulmalarındır (Terzi, 2003). Kişilerarası problem çözme becerisi, erken yaşlarda temelleri atılan bir beceridir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda, 4 yaş kadar erken bir dönemde çocukların uygun bir eğitimle problem çözücü düşünme biçimini kazanabileceği belirtilmektedir (Shure 2001; Schweinhart ve Weikart, 1998). Çocuklara kendi problemlerini çözmeleri için olanaklar verildiğinde, çocukların gözlemlene, karşılaştırma, bilgileri düzenleme, değerlendirme gibi bilişsel yetenekleri geliştiği gibi demokratik tutum ve tavırları da gelişmektedir (Goffin ve Tull, 1993). Kendall ve Fischler (1984) yapmış oldukları araştırmalarında kişilerarası problem çözme becerisine sahip olan bireylerin kişilerarası sorunlara daha duyarlı oldukları, problemlere alternatif çözümler getirebildikleri, çözümü gerçekleştirmede gerekli olan yöntemleri açık bir şekilde ifade edebildikleri, bireyin toplumsal davranışlarının olası sonuçlarını düşünebildikleri ve diğer kişilerin davranış, duygu ve düşüncelerini değerlendirebildiklerini ortaya koymuştur.

Çocuklar ilk kişilerarası problemlerini toplumsallaşma süreci içine girdikleri okul öncesi kurumlarda yaşamaktadırlar (Cüceloğlu, 2003). Çocuklar bu dönemde, çok iyi arkadaşlık ilişkileri kursalar da bazen birbirleri ile çatışma yaşayabilirler. Ancak, bu çatışmalar yıkıcı ya da zarar verici olabileceği gibi kendini geliştirici bir süreç olarak da değerlendirilebilir. Grup oyunlarının ve akran etkileşiminin sürekliliği için çocuklar çatışma ve problem yaşadıklarında etkili sosyal problem çözme becerisini kullanmaları gereklidir (Deutsch 1994; Pickover, 2006). Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklar kendi akranları ile bir araya gelerek arkadaşlarıyla etkileşim ve iletişim içinde olmaktadır. Bu sayede okul öncesi eğitim kurumları, kişilerarası problemlerin ortaya çıkması için de doğal bir ortam yaratmaktadır. Dolayısıyla okul öncesi eğitim programlarının temelini, kişilerarası problem çözme becerisini kazandıracak çok boyutlu eğitim programlarına dayandırılması gerekmektedir (Anlıak ve Dinçer, 2005). Okul öncesi eğitim ortamında drama, hikâye dinleme ve anlatma, oyun, müzik, bireysel ve grup etkinlikleri aracılığıyla çocukların kişilerarası problem çözme becerileri kazanmaktadır (Yoleri, 2010). Kişilerarası ilişkilerin temel hedef olarak alındığı bu eğitim sürecinde, amaç, sosyalleşmeyi kolaylaştırmak, çocukların akranlarıyla ve yetişkinlerle sağlıklı ilişkiler kurmaları, dinleme, anlama, sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Temel, 1996; Açıkgöz, 2002). Erken dönemde kazanılan kişilerarası problemlerini becerili bir şekilde çözme becerisi, daha sonraki yıllardaki ilişkilere yansyarak tüm yaşam boyunca kullanabilecek beceriler olarak gelişmeye devam edecektir (Bingham, 1998).

Çocukların problem çözme becerileri üzerindeki en önemli etkenlerden biride ailedir. Bu nedenle çocuğun yetiştiği aile ortamı son derece önemlidir. Yetişkinlerden destek görmeyen, stresli bir ev ortamından gelen çocuklarda, çevrelerinden destek gören çocuklara göre problem davranışlar daha çok görülmektedir. Olumsuz ev koşulları içinde büyümüş olan çocuklarda aşırı derecede çekingenlik, saldırgan hareketler, akranlarla uyumsuzluk gibi davranışlar problemleri görülmektedir. Çünkü çocuklar sosyal etkileşimi beraber oldukları yetişkinlerden öğrenmektedirler (Dinçer, 1995). Ailelerin çocuklarına karşı tutumları farklılık göstermektedir. Bazı aileler daha baskıcı, bazıları demokratik bazıları da daha hoşgörülü olabilmektedir. Bütün bu tutumlar, çocuğun hem kişiliğinin, hem de sosyal gelişimi dolayısıyla kişilerarası problem çözme becerileri üzerinde de etkili olmaktadır (Yavuzer, 1998). Literatür incelendiğinde çocukların sorunlarla başa çıkma becerileriyle anne-baba tutumları ve aile ilişkileri arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (McDowell ve Parke, 2000; Arı, Çağdaş ve Seçer, 2002; Hortaçsu, 2003, Ulupınar, 2004). Çocuklar, karşılaşılabilecekleri sorunlarla başa çıkma yollarını, ailede öğrenmektedirler. Olumlu aile ortamı bulunan çocukların çocukların sağlıklı ve olumlu kişilik geliştirmelerine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır (Aşkın, 2006). Özellikle annenin sosyal beceri düzeyi çocuğun sosyal beceri gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Özabacı (2006)'nın araştırma sonuçları da bu bilgilerle paralellik göstermektedir. Annenin sosyal beceri düzeyinin çocukların sosyal beceri, arkadaşlık, sosyal ilişki yürütme becerileri üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur.

Çocukların kişilerarası problem çözme becerilerini etkileyen etmenlerden biride televizyon ve bilgisayar kullanımınıdır. Günümüzde çocuklar sokakta kendi aralarında oynamak yerine birbirleriyle iletişim kurmadan televizyon ve bilgisayar oyunları ile zaman geçirmektedirler. İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte köylerde bile çocuklar dışarıda oynamak yerine bilgisayar başında zaman geçirmeyi tercih etmektedirler (Khambekar, 2003). Litaratür incelendiğinde çocukların birbirleriyle olan iletişimleri ve davranışları üzerinde aşırı televizyon izleme ve bilgisayar kullanımında etkileri olduğu görülmektedir. Okul öncesi dönemde aşırı miktarda televizyona maruz kalan çocuk duygusal ve sosyal iletişime geçmede zorlanabilir (Ertürk ve Gül, 2006). Çocuğun izlediği programında önemli olduğu belirtilmektedir. Çocuklar izlediği çizgi film kahramanlarını model alarak kişilerarası problemlerin çözümünü fiziksel şiddette arayabilirler (Ünver, 2002). Gülay (2011) tarafından 5-6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları, saldırgan davranış alışkanlıkları ve bilgisayar kullanım süresi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada çocukların saldırganlık düzeyi ile bilgisayar kullanım süresi ilişki saptanmıştır. Benzer şekilde Kadan (2010) televizyonu uzun süre izleyen 4-6 yaş çocuklarının daha az izleyenlere göre saldırganlık davranışını daha çok gösterdiklerini belirtmiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının kişilerarası problem çözme becerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

1. Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerileri algılanan aile yapısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerileri televizyon izleme süresine göre farklılık istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerileri kardeş sayısına istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların ne tür davranış sorunları gösterdiklerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların ne tür davranış sorunları gösterdiklerine ilişkin aile görüşleri nelerdir?
6. Kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların bu problemlerinin kaynağına ilişkin öğretmen ve aile görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Araştırmada okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerini ve bu beceriye etki eden etmenlerin ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmış ve araştırma “tarama modeline” uygun olacak şekilde planlanmıştır. Bu araştırma, mevcut durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerini belirlemek için tarama modelinden yararlanılmıştır. Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranır (Arseven, 2001, Büyüköztürk, 2006; Karasar, 2010).

Verma ve Mallick (2005) aynı araştırmada hem nicel hem de nitel yöntemin kullanılmasının oldukça yaygın olduğunu belirtmiştir. Nicel yöntem aracılığıyla toplanan veriler birçok katılımcıya ulaşmayı sağlarken, gözlem, görüşme vb. gibi nitel yöntemler kullanılarak elde edilen veriler, araştırma konusunun daha derinlemesine incelenmesine imkan sağlar (Green vd., 2005). Bu tür nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla zayıf olan yöntemin açıkları diğer yöntemle kapatılabilir, araştırmacı tek bir yöntemle sınırlanmadığı için daha geniş ve eksiksiz bir biçimde araştırma sorularını cevaplayabilir, sayısal veriler kelime, resim veya olaylara açıklık getirmek için kullanılabilir, tek yöntemin kullanıldığı bir çalışmada gözden kaçabilecek farklı görüş ve anlayışları açığa çıkarır, bulguların yakınlığına ve doğruluğuna bakarak, sonuçlar için güçlü deliller sunabilir ve teori ve uygulamaya ilişkin daha kesin ve tam bilgiler üretilebilir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Giresun ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı on anaokulundan seçilen 152 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan çocuklar rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Çalışma grubundaki çocukların 70’i beş yaş, 82’ si altı yaş, 63’ü kız, 89’ u erkektir. Araştırmaya katılan çocuklar 10 farklı anasınıfından seçilmiştir. Araştırmaya ilişkin derinlemesine bilgi elde edebilmek için veri toplama aracından her sınıftan en düşük puan alan toplam 10 çocuk belirlenmiştir. Daha sonra bu çocukların sınıf öğretmenleriyle ve aileleriyle görüşmeler yapılmıştır. Toplamda 10 öğretmen ve aile ile görüşülmüştür.

Tablo 1. Kişilerarası Problem Çözme Ölçeğinden En Düşük Puan Alan On Çocuğa İlişkin Bilgiler

		Ç1	Ç2	Ç3	Ç4	Ç5	Ç6	Ç7	Ç8	Ç9	Ç10
Cinsiyet	Erkek	✓	✓		✓	✓		✓			✓
	Kız			✓			✓		✓	✓	
Algılanan aile yapısı	Demokratik				✓					✓	
	Baskıcı			✓					✓		✓
	Koruyucu	✓	✓			✓		✓			
Televizyon izleme süresi	İlgisiz						✓				
	0-1 saat										✓
	1-2 saat								✓		
	2-3 saat	✓									
	3-4 saat			✓		✓		✓		✓	
Kardeş sayısı	4 saat üzeri		✓		✓		✓				
	Kardeş yok		✓	✓		✓		✓	✓	✓	
	Bir	✓			✓		✓				✓
	İki										
Anaokuluna devam etme süresi	Üç										
	1. yıl	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
	2. yıl					✓					✓

Tablo 1 incelendiğinde kişilerarası problem çözme ölçeğinden en düşük puan alan çocukların cinsiyetlerinin kız (4), erkek (6), algılanan aile yapılarının demokratik (3), baskıcı (2), koruyucu (4), ilgisiz (1), televizyon izleme sürelerinin 0-1 saat (1), 1-2 saat (1), 2-3 saat (1), 3-4 saat (4), 4 saat ve üzeri (3), kardeş sayılarına bakıldığında kardeş yok (6), bir kardeş (4) ve anasınıfında 1. yılı olan çocukların sayısının (8), 2. yılı olan çocukların sayısının (2) olduğu görülmektedir.

Veri toplama araçları:

Araştırmanın verilerini toplamak için Özdil (2008) tarafından geliştirilen Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği (KPÇÖ) kullanılmıştır. Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği (KPÇÖ) okul öncesi çocukların kişilerarası problem çözme davranışlarını ölçmek için geliştirilmiştir. Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği 24 maddeden oluşan 4'lü likert tipi bir ölçektir. Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği tek boyut olarak kullanılmıştır. Ölçeğin puanlaması; 1: Hiçbir zaman, 2: Arasında, 3: Genellikle, 4: Her zaman şeklindedir. Bu araştırma için güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Yapılan istatistik analizi sonucunda Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .87 olarak tespit edilmiştir. Tezbaşaran (1997), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenilirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilmektedir

Öğretmen ve aile görüşmelerini yapabilmek için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formu hazırlanırken, soruların açık uçlu olmasına, çok boyutlu olmamasına, katılımcıları yönlendirici nitelik taşımamasına ve katılımcılar tarafından kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Hazırlanan form konu ile ilgili uzmanlık ve deneyime sahip öğretmen üyelerinin (5 öğretim üyesi) görüşlerine sunulmuş ve görüşleri doğrultusunda kapsam ve görünüş geçerliliğine bakılmıştır. Görünüş geçerliği, ölçme aracının neyi ölçtüğünü değil de neyi ölçer göründüğünü belirtmektedir. Bir ölçeğin görünüş geçerliği, o ölçeğin ölçmek istediği özelliği ölçüyor gözükmesidir (Ercan ve Kan, 2004). Geri bildirimler temelinde soru formuna ön uygulama öncesi son biçimi verilmiştir. Soru formunun ön uygulaması 5 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilerek anlaşılmayan ve ifade bozukluğu olan üç soruda düzeltmeler yapılmıştır. Ön uygulama sonrası formda çocukların kişilerarası problem çözme becerilerine ilişkin üç soruya yer verilmiştir.

Verilen toplanması

Araştırmada okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerine ilişkin verilerin toplanmasında çocuklar, aile ve öğretmenler olmak üzere üç farklı paydaştan yararlanılmıştır. Nitel verilerinin toplanmasında öğretmen ve ailelerden, nicel verilerinin toplanmasında çalışma grubunda bulunan çocukların öğretmenlerinden faydalanılmıştır. Öğretmenlere eylül ayında araştırmanın içeriğiyle ilgili bilgi verilmiştir. Öğretmenlerden 4 ay süreyle sınıftaki çocukları gözleyerek her bir çocuk için Kişilerarası Problem Çözme Ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Öğretmenlerden ocak ayında doldurdukları ölçekler geri alınmıştır. Kişilerarası Problem Çözme Ölçeğinden alınan veriler analiz edildikten sonra analiz sonuçlarına göre en düşük puan alan çocuklar belirlenmiştir. Daha sonra bu çocukların sınıf öğretmenleriyle ve aileleriyle derinlemesine bilgi almak için görüşme yapılmıştır. Öğretmenler ile araştırmacılar tarafından yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Her bir görüşme öncesi görüşmeciye konu hakkında ön bilgi verilmiş, kendisinin belirlediği yer ve zamanda görüşmeyi yapabilmek üzere randevu alınmıştır. Görüşmeler 20-30 dakika sürmüştür. Öğretmenlerin vereceği yanıtlar ses kaydedici cihaz kullanılarak kayıt altına alınmıştır.

Verilerin analizi

Ölçeğin her alt boyutu için elde edilen ortalama puanlar ile istatistiksel karşılaştırmalar için ANOVA testi yapılmıştır. İlişkisiz iki ya da daha fazla alt kategorisi olan değişkenlerde gruplar arası farkın anlamlılığını test etmek için ise “tek yönlü varyans analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için de “Tukey HSD Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır. Gruplar arasındaki farkların yorumlanmasında analiz sonuçlarına bağlı olarak aritmetik ortalama ve anlamlılık değerleri dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2006).

Görüşme kayıtlarının değerlendirilmesi sürecinde, elde edilen verilerin daha ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi amacıyla, nitel veri analizinde kullanılan yöntemlerden biri olan “içerik analizi” kullanılmış ve elde edilen veriler her bir öğretmen ve aile için ayrı ayrı kodlama yapılarak analiz edilmiştir. Kodlama yapılırken araştırmanın amacı göz önüne alınmış ve bu doğrultuda kodlar oluşturulmuştur. Kodlar açık kodlama yöntemi ile oluşturulmuştur. Bu doğrultuda elde edilen kodlar öncelikli olarak tablolandırılmış sonrasında yorumlanmıştır. Temaların oluşturulmasında (kategorilendirme) ya başkaları tarafından daha önceden geliştirilmiş temalar alınır, ya da bu yapılmadığında yeni bir tema sistemi geliştirilebilir (Bilgin, 2006). Araştırmada ayrıca görüşmecilerin söylemleri belirlenen temalar bakımından araştırmacılarca birbirinden ayrı olarak incelenerek kodlayıcılar arası güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu işlemde Kodlayıcılar Arası Güvenirlik = $[Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] \times 100$ formülünden (Miles ve Huberman, 1994) yararlanılmış ve kodlayıcılar arası güvenilirlik yüzdesi %84 olarak hesaplanmıştır. Kabapınar (2003)' ın belirttiğine göre, iki kodlama arasındaki tutarlılık %80 ve üzeri olması durumunda araştırmadaki analizlerin, dolayısıyla araştırmanın, güvenilir olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen tutarlılık yüzdesinin %80'inin üzerinde olması nedeniyle elde edilen verilerin güvenilir olduğu düşünülmektedir. Betimsel analizin kullanıldığı bir araştırmada görüşülen bireylerden doğrudan alıntılara yer vermek ve bunlardan yola çıkarak sonuçlara yer vermek geçerlilik için önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bunun yanı sıra elde edilen sonuçların aktarılabilirliğinin sağlanabilmesi için veriler ayrıntılı bir biçimde betimlenmiş ve yer yer doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir. Yapılan doğrudan alıntılarda katılımcıların gerçek isimleri gizli tutulmuş, doğrudan alıntılar Ö1, Ö2, ... biçiminde ifade edilmiştir. Araştırmacılar kendileri için önemli gördükleri bölümleri araştırmada alıntı olarak vermişlerdir ve farklı kişilerin söyledikleri benzer ifadeler birleştirilerek verilmiştir.

Bulgular

1. **Problem Durumuna İlişkin Bulgular:** Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerileri algılanan aile yapısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 2. Algılanan Aile Yapısına Göre Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği ANOVA Sonuçları

Algılanan aile yapısı	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Demokratik	65	46.42	Gr. Arası	478.16	3	159.38	1.51	.04*	
Baskıcı	21	42.28	Gr. İçi	15663.51	148	105.83			Demokratik-
Koruyucu	39	38.70	Toplam	16141.68	151				koruyucu
İlgisiz	27	41.05							

*p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde aile yapısıyla çocukların kişisel problem çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yapılan istatistik analiz sonucunda demokratik aile (\bar{x} =46.42) ile koruyucu aile arasında oluşan bu farkın (\bar{x} =38.70) demokratik aileler lehine olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle demokratik aileden gelen çocukların kişilerarası problem çözme becerilerinin, koruyucu aileden gelen çocuklara göre daha iyi düzeyde oldukları saptanmıştır.

2. **Problem Durumuna İlişkin Bulgular:** Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerileri televizyon izleme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 3. Televizyon İzleme Sürelerine Göre Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği ANOVA Sonuçları

Televizyon izleme süresi	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
0-1 saat arası	14	46.76	Gr. Arası	1798.96	4	449.74	4.61	.01*	(0-1 /2-3
1-2 saat arası	46	46.17	Gr. İçi	14342.72	147	97.57			saat)
2-3 saat arası	54	40.50	Toplam	16141.68	151				(0-1/ 4 saat)
4 saat ve üzeri	38	38.62							

*p<0.05

Tablo 3 incelendiğinde televizyon izleme süresiyle çocukların kişisel problem çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yapılan istatistik analiz sonucunda 0-1 saat arası televizyon izleyen çocuklarla (\bar{x} =46.76) ile 2-3 saat arası televizyon izleyen çocuklar (\bar{x} =40.50) arasında oluşan bu farkın 0-1 saat arası televizyon izleyen çocuklar lehine, 0-1 saat arası televizyon izleyen çocuklarla (\bar{x} =46.76) ile 4 saat ve üzeri televizyon izleyen çocuklar (\bar{x} =38.62) arasında oluşan farkın 0-1 saat arası televizyon izleyen çocuklar lehine olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle 0-1 saat arası televizyon izleyen çocukların, 2-3 saat arası ve 4 saat üzeri televizyon izleyen çocuklara göre kişilerarası problem çözme becerilerinin daha iyi düzeyde oldukları saptanmıştır.

3. **Problem Durumuna İlişkin Bulgular:** Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerileri kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 4. Kardeş Sayısına Göre Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği ANOVA Sonuçları

Kardeş sayısı	n	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Kardeş yok	55	43.70	Gr. Arası	39.35	4	9.84	0.90	.23
Bir kardeş	72	43.47	Gr. İçi	16102.32	147	109.54		
İki kardeş	17	44.70	Toplam	16141.68	151			
Üç kardeş ve üzeri	8	44.50						

Tablo 4 incelendiğinde kardeş sayısı ile çocukların kişisel problem çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$).

4. Problem Durumuna İlişkin Bulgular: Kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların ne tür davranış sorunları gösterdiklerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Tablo 5. Kişilerarası Problem Çözme Problemi Olan Çocukların Gösterdikleri Davranış Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Saldırganlık (vurma, itme vb.)	Sözel tehdit (döverim, kırım)	Paylaşmama	Grup etkinliklerine katılmama	Ağlama	Anne/babaya bağlılık
Ö1	✓	✓	✓	✓	✓	
Ö2	✓					✓
Ö3	✓		✓	✓	✓	
Ö4	✓	✓		✓		
Ö5		✓			✓	
Ö6						✓
Ö7	✓	✓			✓	
Ö8	✓	✓		✓		
Ö9	✓			✓	✓	
Ö10	✓	✓		✓		✓

Öğretmenler çocukların kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların gösterdikleri davranış sorunlarına ilişkin görüşlerini saldırganlık, sözel tehdit, paylaşmama, grup etkinliklerine katılmama, ağlama ve anne/babaya bağlılık olmak üzere altı kategoride belirtmişlerdir. Öğretmenlerin genellikle saldırganlık, sözel tehdit ve grup etkinliklerine katılmama gibi davranış sorunlarıyla karşılaştıkları görülmektedir. Öğretmenler görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

Öğretmenlerin saldırganlıkla ilgili görüşleri şu şekildedir: (Ö1) ...diğer arkadaşlarıyla yaşadığı bir problemi arkadaşlarına anlatamadığından probleme arkadaşlarını iterek veya fiziksel temas uygulayarak çözme yoluna gitmektedirler... (Ö2, Ö5, Ö8) ... bir sonunun çözümü için konuşmak yerine zorlama yolunu seçiyor... (Ö3, Ö10) ... kendileri istedikleri her şeyi kullanabildiklerini düşünürken diğer arkadaşlarının sadece kendisinin izin verdiği kadar eşyaları kullanabildiklerini düşünmektedirler... bu durum bazen karşıdaki kişiye fiziksel zarar verici davranışlara dönüşebilmekte...

Öğretmenlerin sözel tehditle ilgili görüşleri şu şekildedir: (Ö1, Ö4, Ö9) ...ayrıca bu beceriye yeterince sahip olmayan çocuklar karşısındaki kişiye karşı tehdit edici sözler kullanmaktadırlar... vermezsen kırım, bu kalemi bir daha sana vermem vb... (Ö7) ... yemek masasında kendi yerine oturan çocukla konuşmak yerine kalkmazsan öğretmenime söylerim gibi ifadeler kullanmaktadır...

Öğretmenlerin grup etkinliklerine katılmama ile ilgili görüşleri şu şekildedir: (Ö4, Ö8)... aslında en büyük problem toplu olarak yapılan etkinliklerde yaşanmaktadır, diğer çocuklara çok fazla müdahale ettiklerinden etkinliklerden dışlanabilmektedirler... (Ö10)... grup etkinliklerinde süreci kendi istedikleri gibi yönlendirmeye çalışmaktadırlar...

Öğretmenlerin ağlama ile görüşleri şu şekildedir: (Ö3) ...özellikle karşılaştıkları sorun kendi istedikleri gibi sonuçlanmazsa çok aşırı ağlama davranışı göstermektedirler, bu durumda genellikle istekleri yapıldığından bütün davranışlarına bunu yansıtmaktadırlar... (Ö5, Ö7) ... ancak hiçbir şekilde karşısındaki kişiyle problemini çözemedikleri durumlarda yüksek sesle, bağırarak ağlama gibi davranışlar sergileyerek aslında çevresinden (öğretmen vb.) yardım beklemektedirler... (Ö2, Ö6, Ö10) ... genellikle anneye bir bağlılık söz konusu... anne okula geldiği zaman anneye şikayet etmek gibi davranışlar oluyor, anne şu kişi benim eşyama alıyor...

5. Problem Durumuna İlişkin Bulgular: Kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların ne tür davranış sorunları gösterdiklerine ilişkin aile görüşleri nelerdir?

Tablo 6. Kişilerarası Problem Çözme Problemi Olan Çocukların Gösterdikleri Davranış Sorunlarına İlişkin Aile Görüşleri

	Saldırganlık (vurma, itme vb.)	Sözel tehdit (döverim, kırarım)	Ağlama	Anne/babaya bağlılık
A1		✓	✓	
A2	✓	✓	✓	✓
A3			✓	
A4	✓	✓		
A5		✓	✓	
A6	✓		✓	✓
A7	✓	✓	✓	
A8	✓	✓		
A9			✓	
A10	✓	✓	✓	✓

Aileler çocukların kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların gösterdikleri davranış sorunlarına ilişkin görüşlerini saldırganlık, sözel tehdit, ağlama ve anne/babaya bağlılık olmak üzere dört kategoride belirtmişlerdir. Ailelerin genellikle saldırganlık, sözel tehdit ve ağlama gibi davranış sorunlarıyla karşılaştıkları görülmektedir. Öğretmenler görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

Ailelerin saldırganlıkla ilgili görüşleri şu şekildedir: (A2, A4, A10) ... *istediği bir şey olmadığı zaman eline ne geçerse fırlatıyor...* (A7)... *aslında bu durum başaramama duygusuna neden olduğundan dolayı hırçınlaşıyor bazen bağırma bazende vurma şeklinde yansıtabiliyor...*(A8)... *tek kardeş olduğundan dolayı paylaşma duygusuna çok sahip değil bu yüzden özellikle oyuncaklarını başka biri istediğinde veya vermediğinde saldırganlaşıyor...*

Ailelerin ağlamakla ilgili görüşleri ise şu şekildedir: (A1, A3, A7) ... *karşılaştığı bir problem kendi istediği şekilde çözülmezse istediği oluncaya kadar ağlar... bizde istediğini yaptığımız için ağlamayı kullanabiliyor...* (A10) ... *özellikle ben(anne) olduğu zaman aşırı şekilde ağlıyor... sorunu benim çözmemi bekliyor... arkadaşlarına karşıda anneme söylerim gibi ifadeler kullanıyor...*

Ailelerin sözel tehditle ilgili görüşleri ise şu şekildedir: ...(A1, A2, A4, A5, A10)...*eğer vermezseniz yada böyle olmazsa bende giderim, annem/babama söylerim, vururum, kırarım ... senle bir daha oynamam...*

6. Problem Durumuna İlişkin Bulgular: Kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların bu problemlerinin kaynağına ilişkin öğretmen ve aile görüşleri nelerdir?

Tablo 7. Öğretmen Ve Ailelerin Kişilerarası Problem Çözme Becerisi Yetersizliğini Nedenlerine İlişkin Görüşleri

	Aşırı televizyon izleme	Bilgisayar vb. oyunlar oynama	Arkadaş/kardeş olmaması	Baskıcı/yanlış aile tutumu	Çevreden gördükleri davranışlar
A1	✓		✓		✓
A2	✓		✓		
A3	✓	✓			
A4			✓		✓
A5	✓	✓			
A6	✓				✓
A7					
A8	✓		✓		
A9	✓				
A10	✓				✓
Ö1	✓			✓	✓
Ö2	✓		✓		
Ö3		✓			
Ö4	✓		✓	✓	✓
Ö5				✓	
Ö6	✓				✓
Ö7			✓	✓	
Ö8	✓				✓
Ö9				✓	
Ö10		✓		✓	

Tablo 7 incelendiğinde ailelerin görüşleri aşırı televizyon izleme, arkadaş/kardeş ve çevreden gördüğü davranışlar üzerinde, öğretmenlerin görüşleri ise aşırı televizyon izleme ve aile tutumları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Ailelerin aşırı televizyon izlemekle ilgili görüşleri şu şekildedir: (A1, A3, A7)... *maalesef televizyondan ayıramıyoruz... bu durum bazen bizi rahatlatıyor ama sosyal ilişkilerinde çocuğa zarar verdiğini düşünüyorum... televizyon izlerken kimseye ihtiyaç duymuyor... (A3, A9)... artık çocuklar sokaklarda oynamıyorlar toplu oynamadıkları için problemlerle karşılaşmıyorlar doğal olarak bunları çözme becerisi de gelişmiyor... (A10) ... televizyon izlerken veya bilgisayar oynarken evde olması bize güvende olduğu hissini veriyor ama çocuğu gerçek yaşamdan kopartıyoruz...*

Öğretmenlerin aşırı televizyon izlemekle ilgili görüşleri ise şu şekildedir: (Ö2, Ö7)... *okul ortamında olmasa neredeyse çocuklar için hiçbir sosyalleşme fırsatı olmayacak... ev ziyaretlerinde bile çocukların televizyon karşısına saplandıklarını görebiliyoruz... bu durum kişilerarası problem çözme becerilerine de yansımakta... (Ö2)... bazen ailelerin çocuklarına çizgi film CD si verip okula gönderdikleri oluyor sanırım bu durum birçok şeyi açıklıyor...*

Öğretmenlerin yanlış aile tutumları ile ilgili görüşleri ise şu şekildedir: ... (Ö3, Ö6) ... *aileler çok koruyucu olabiliyorlar, her şeyi müdahale ediyor bu durumda çocuk her problemle karşılaştığında aileden yardım bekliyor... (Ö8) ... çocuğun yanlış yapmasına fırsat verilmiyor... çocuğa kızılıyor veya eleştiriyor bu durumda çocukta problemi çözmek için risk almıyor...*

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları incelendiğinde elde edilen nicel ve nitel verilerin birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Çocukların televizyon izleme süreleri ve aile yapılarıyla kişilerarası problem çözme becerileri arasında yapılan istatistik analizi sonucunda anlamlılık tespit edildiği görülürken, öğretmen ve ailelerinde çocukları aile yapıları ve televizyon izleme süreleri üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Araştırma sonuçları incelendiğinde ailelerin ve öğretmenlerin kişilerarası problem çözme becerisi düşük olan çocukların gösterdikleri davranış sorunlarıyla ilgili görüşlerinin birbiriyle uyduğu ve ortak temalar altında birleştiği görülmektedir. Öğretmenler çocukların kişilerarası problem çözme problemi olan çocukların gösterdikleri davranış sorunlarına ilişkin görüşlerini *saldırganlık, sözel tehdit, paylaşmama, grup etkinliklerine katılmama, ağlama ve anne/babaya bağlılık*, aileler ise *saldırganlık, sözel tehdit, ağlama ve anne/babaya bağlılık* temaları altında ifade etmişlerdir. Bu durum hem ailelerin hem de öğretmenlerin kişilerarası problem çözme becerisi düşük olan çocuklarda davranışsal problemler gözlemlediklerini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle çocukların gösterdikleri davranış sorunlarıyla kişilerarası problem çözme becerileri arasında bir ilişki söz edilebilir. Diğer bireylerle karşılaşılan problemi iletişim yoluyla çözemeyen çocuğun *saldırganlık, sözel tehdit* veya çevreden yardım isteme yoluyla karşılaşılan problem durumuna çözüm bulmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durumda özellikle eğitim ortamında grup etkinliklerine katılmama ve grup etkinliklerinden dışlanma gibi bir sonuç doğurduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde araştırmaların sonuçlarını destekler nitelikte bilgiler olduğu görülmektedir. Akran ilişkilerinde problem çözme becerisi gösteremeyen çocukların sosyal yönden etkisiz kaldığı, *saldırgan davranışlar* gösterdiği (Frey, Hirschstein ve Guzzo, 2000; Önder, 2005; Öğülmüş, 2006) ve *sözel tehdit* içeren davranışlar gösterdiği görülmektedir (Frey, Hirschstein ve Guzzo, 2000; Taştan, 2006).

Malik, Balda ve Punia (2006) benzer şekilde sosyal problem çözme becerisi düşük olan çocukların daha *saldırgan, sabırsız ve duygusal özellik* gösterdiğini belirterek bu çocukların sosyal problem çözme durumlarında farklı stratejileri daha az önerdiklerini ortaya koyarak, *saldırgan, duygusal ve sabırsız çocuklar* daha çok güç kuvvet stratejilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Hune ve Nelson (2002)' da okulöncesi davranış problemleri çocuklara problem çözme stratejilerini öğretmenin çocukların sosyal etkileşim çatışmalarına alternatif çözümler üretmelerini ve bu becerileri okulöncesi ortamına ne düzeyde genelleyebildiğini incelediği çalışmasında verilen eğitim neticesinde çocukların problem çözme becerilerini artmasıyla birlikte *agresif cevaplarının düştüğü ve prososyal cevaplarında artış* olduğu belirtilmiştir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmen ve ailelerin çocuklarda kişilerarası problem çözme becerisinin düşük olma nedenleri ile ilgili görüşlerinin *aşırı televizyon izleme, arkadaş/kardeş olmaması ve aile tutumları* üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çocukların demografik bilgileri incelendiğinde öğretmen ve aile görüşleriyle paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu bilgiler incelendiğinde kişilerarası problem çözme becerisi düşük olan çocukların üç saatten fazla televizyon izledikleri, çoğunluğunun kardeşe sahip olmadıkları, baskıcı veya koruyucu aile yapısına sahip oldukları görülmektedir. Ancak yapılan nicel analiz sonucunda kardeş sayısı ile kişilerarası problem çözme becerisi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde aile yapısı ile çocukların kişilerarası problem çözme becerisi arasında ilişki olduğu (McDowell ve Parke, 2000; Arı, Çağdaş ve Seçer, 2002; Hortaçsu, 2003, Ulupınar, 2004) ve çocukların karşılaşabilecekleri sorunlarla başa çıkma yollarını, ailede öğrendikleri bu nedenle olumlu aile ortamı bulunan çocukların sağlıklı ve olumlu kişilik geliştirmelerine büyük ölçüde katkı sağlayacağı belirtilmiştir (Aşkın, 2006). Spivack ve Shure (1977) annelerin problem çözme yetenekleri ve çocuklarına gösterdikleri davranışları üzerine bir çalışmada annelerin düşünce yapısının ve çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklarının kişilerarası bilişsel problem çözme becerisini etkilediğini belirtmiştir. Araştırmada kişilerarası bilişsel problem çözme eğitimini alan annelerin çocuklarında kişilerarası bilişsel problem çözme yeteneklerinde bir gelişme olduğu saptanmıştır (akt. Anlılak, 2004). Terzi (2003) 194 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada sosyo-ekonomik düzey, ana-baba tutumu, cinsiyet ve kardeş sayılarına göre kişilerarası problem çözme beceri algıları incelenmiştir. Araştırma sonuçları,

öğrencilerin kişiler arası problem çözme beceri algılarının ana-baba tutumlarına ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılık gösterdiğini; cinsiyetlerine ve kardeş sayılarına göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde yetişkinlerden destek görmeyen, stresli bir ev ortamından gelen çocuklarda, çevrelerinden destek gören çocuklara göre problem davranışlar daha çok görülmektedir. Olumsuz ev koşulları içinde büyümüş olan çocuklarda aşırı derecede çekingenlik, saldırgan hareketler, akranlarla uyumsuzluk gibi davranışlar problemleri görülmektedir (Dinçer, 1995). Özabacı (2006)'nın araştırma sonuçları da bu bilgilerle paralellik göstermektedir. Annenin sosyal beceri düzeyinin çocukların sosyal beceri, arkadaşlık, sosyal ilişki yürütme becerileri üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Araştırma sonuçlarında kişilerarası problem çözme becerisine sahip olmayan çocukların grup etkinliklerine katılmakta zorluk çektikleri görülmektedir. Ancak okul öncesi eğitim ortamında kişilerarası problem çözme becerilerinin gelişimi üzerinde grup etkinliklerinin etkili olduğu görülmektedir (Yoleri, 2010). Literatür incelendiğinde çocukluk döneminde geçirilen arkadaş ilişkilerinin kişilerarası problemlerini becerili bir şekilde çözme, çatışma ve kızgın duygularıyla nasıl baş edeceklerini, diğer insanları incitmeden nasıl geçineceklerini öğrenmeleri üzerinde çok önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Anlıak, Dinçer, 2005). Terzi (2003) tarafından yapılan öğrencilerinin kişilerarası problem çözme beceri algılarını incelediği çalışma sonucunda kardeş sayısının kişilerarası problem çözme becerisini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın hem nicel verilerinde hem de nitel verilerinde çocukların kişilerarası problem çözme becerileri üzerinde televizyon izleme süresinin etkili olduğu görülmektedir. Bu durum televizyon izleme süresiyle ilgili olduğu gibi izlediği programla da ilgili olabilir. Literatür incelendiğinde bu durumu destekleyici bilgiler olduğu görülmektedir. Çocuğun izlediği programında önemli olduğu belirtilmektedir. Çocuklar izlediği çizgi film kahramanlarını model alarak kişilerarası problemlerin çözümünü fiziksel şiddette arayabilirler (Ünver, 2002). Gülay (2011) tarafından 5-6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları, saldırgan davranış alışkanlıkları ve bilgisayar kullanım süresi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada çocukların saldırganlık düzeyi ile bilgisayar kullanım süresi ilişki saptanmıştır. Benzer şekilde Kadan (2010) televizyonu uzun süre izleyen 4-6 yaş çocuklarının daha az izleyenlere göre saldırganlık davranışını daha çok gösterdiklerini belirtmiştir. Bu bilgilerden ışığında yapılan öneriler şu şekildedir:

- Araştırma sonuçları incelendiğinde anne-baba tutumlarının çocukların kişilerarası problem çözme becerileri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle ailelere aile tutumları ve aile tutumlarının çocukların kişilerarası problem çözme becerileri üzerinde etkileri üzerine seminer, konferans vb. etkinlikler aracılığıyla bilgilendirmeler yapılması ve yanlış anne-baba tutumlarının değiştirilmesi üzerine bilimsel çalışmalar yapılarak durumun düzeltilmeye çalışılması,
- Aşırı televizyon izlemenin çocukların kişilerarası problem çözme becerileri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle ailelerin ev de çocuklarla ne tür etkinlikler yapabilecekleri üzerinde bilgilendirilmesi ve çocuklara okul dışında da sosyalleşme imkanlarının sağlanması,
- Kişilerarası problem çözme becerisi gösteremeyen çocuklar için öğretmenlerin nasıl etkinlikler yapabileceği, çocukların bu etkinliklere nasıl katılabilecekleri ve çocukların gösterdikleri davranış sorunlarını nasıl çözebilecekleri ile ilgili üniversiteler veya hizmet içi eğitim aracılığıyla eğitimlerin yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Açıköz, Ü. K. (2002). *Aktif öğrenme* (1. baskı), İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları
- Anlıak, Ş. (2004). *Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarında kişiler arası bilişsel problem çözme becerisi programının etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Anlıak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2005). Farklı Eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), 149-166.
- Arnold, J. D. (1992). *The complete problem solver*. Canada: John Wiley & Sons Inc.
- Arseven, A. D. (2001). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık
- Aşkın, M. (2006). Kişilik ve kişilerarası ilişkiler. İnsan İlişkileri ve iletişim.(Edt.Adem Solak). *Mikro Yayın*: Ankara
- Bedell, J. R. ve Lennox, S. S. (1997). *Handbook of communication and problem-solving skills training: A cognitive-behavioral approach*. The Einstein Psychiatry Series. John&Wiley Sons Incorporation, Canada.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Ankara: Siyasal.
- Bingham, A. (1998). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi*. (Çev: A. F. Oğuzkan). Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (6. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. London: Sage.
- Cüceloğlu, D. (2003). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi, İstanbul
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. Arı, R. (Ed.) 24-25. Ankara, Nobel Yayımevi.
- Dağlı, A. (2004). Problem çözme ve karar verme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(7), 41-49.
- Deutsch, M. (1994). Constructive conflict resolution: Principles, training, and research. *Journal of Social Issues*, 50: 13-32.
- Dinçer, Ç. ve Güneysu, S. (1995). Okul öncesi dönemde problem çözme. *Yaşadıkça Eğitim*, 42, 2-7.
- Düzakın, S. (2004). *Lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara.
- Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.
- Ertürk, Y. D. ve Akkor Gül, A. (2006). *Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Eskin, M. (2009). *Sorun çözme terapisi*. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Frey, K. S., Hirschstein, M. K. ve Guzzo, B. (2000). Second step: Preventing aggression by promoting social competence. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8, 102-112.
- Goffin, S. G. ve Tull, C. Q. (1993). Problem solving: Encouraging active learning. *Young Children*. 40(3), 28-32.
- Green, J. C., Krayder, H. ve Mayer, E. (2005). *Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry*. In B. Somekh ve C. Lewin (Eds.). *Research methods in the social sciences* (pp. 275-282). London: Sage.
- Güçlü, N. (2003). Lise müdürlerinin problem çözme becerileri. *Milli Eğitim*, 80.Yıl Özel Sayısı(160), 272-300.

- Gülay, H. (2011). The evaluation of the relationship between the computer using habits and prosocial and aggressive behaviours of 5-6 years old children, *International Journal of Academic Research*, 3 (2), 952-957.
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler*. İmge Kitabevi: Ankara
- Hune, J. B. ve Nelson, C. M. (2002). Effects of teaching a problem-solving strategy on preschool children with problem behavior. *Behavioral Disorder*, 27(3), 185-227.
- Johnson, B. ve Onwuegbuzie, A. (2004). Mixed methods resarch: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26..
- Kabapınar, F. (2003). Kavram yanılgılarının ölçülmesinde kullanılabilir bir ölçeğin bilgi- kavrama düzeyini ölçmeyi amaçlayan ölçekten farklılıkları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 35(yaz): 398-417.
- Kadan, G. (2010). *Okul öncesi dönem çocuklarında (4-6 yaş) saldırganlık davranışlarını etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Khambekar, A. (2003). Shyness in children. *Pediatrics for Parents*, 20(10), 11-12.
- Kahney, H. (1993). *Problem solving current issues*. Ballmoor Buckingham: Open University Pres
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kendall, P. C. ve Fischler, G. L. (1984). Behavioral and adjustment correlates of problem solving: validation analyses of interpersonal cognitive problem solving measures. *Child Development*, 55, 879-892.
- Kneeland, S. (2001). *Problem çözme* (Çev. Nurdan Kalaycı) Gazi Kitabevi: Ankara
- Koray, Ö. ve Azar A. (2008). Ortaöğretim öğrencilerinin problem çözme ve mantıksal düşünme becerilerinin cinsiyet ve seçilen alan açısından incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mart, 16(1), 125-136.
- Malik, S., Balda, S. ve Punia, S. (2006). Socio-emotional behaviour and social problem solving skills of 6 - 8 years old children. *Journal of Social Sciences*, 12(1), 55-58.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2thed.). California: Sage.
- Morgan, C. T. (2000). *Psikolojiye giriş*. (Çev. H. Arıncı vd.) , Metaksan Matbacılık, Ankara.
- Öğülmüş, S. (2006). Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi. *Nobel Yayınları*, Ankara
- Önder, A. (2005). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. Okul öncesi eğitimde güncel konular, *Morpa Yayınları*, İstanbul.
- Özabacı, N. (2006). *Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), 163-179.
- Özdil, G. (2005). *Kişilerarası problem çözme becerileri eğitimi programının okul öncesi kurumlara devam eden çocukların kişilerarası problem çözme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı, Aydın
- Pickover, S. A. (2006). *The relationship between attachment status and social problem solving in four and five year old children: A contemporaneous assesment*. Unpublished doctoral dissertation, University, Rochester, Michigan.
- Schweinhart, L. J. ve Weikart, D. (1998). Why curriculum matters in early childhood education. *Educational Leadership*, 55, 57-60.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Gazi Kitabevi: Ankara.
- Shure, M. B. (2001b). What's right with prevention? Commentary on "prevention of mental disorders in school-aged children: current state of the field". *Prevention and Treatment*., 4(7), 1-8.

- Sevinç, M. (2005). *Bilişsel gelişim ve düşünce becerilerinin eğitimi* (Ed. Sevinç, M). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Taştan, N. (2006). Çatışma çözme eğitimi ve akran arabuluculuğu. *Nobel Yayınları*: Ankara
- Temel, F. (1996). İtalya'dan (Reggio Emilia) yeni bir okulöncesi eğitim projesi. *Okulöncesi Eğitim Sempozyumu. Okulöncesi Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Terzi, Ş. (2003). 6. sınıf öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerileri algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 221-231.
- Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu (İkinci Baskı)*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Ulupınar Y. (2004). *Obez hastaların bağımlı-özerk kişilik özelliklerinin ve problem çözme yeteneklerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Ünver, T. (2002). *Bir popüler kültür ürünü: Çizgi film pokemon*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Verma, G. K. ve Mallick, K. (2005). *Researching education: Perspectives and techniques*. London: Falmer Pres.
- Yavuzer, H. (1998). *Ana baba okulu (Yedinci Baskı)*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri(8. Baskı)*. Ankara: Seçkin.
- Yoleri, S. (2010). *Bracken Temel Kavram Gelişimi Ölçeği ifade edici Türkçe formunun oluşturulması ve temel kavramlarla kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zembat, R. ve Unutkan, P. Ö. (2005). *Problem çözme becerilerinin gelişimi. Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Morpa Yayınları, İstanbul.